

ΒΡΑΧΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ
SHORT COMMUNICATION

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2022, 39(5):703–706
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2022, 39(5):703–706

**Ο περί κατοχύρωσης
και προστασίας των δικαιωμάτων
των ασθενών νόμος του 2004
(1(Ι)/2005) της Κύπρου
Εισηγήσεις
για τον εκσυγχρονισμό του**

**Μ. Μυριανθεύς,¹ Π. Βογαζιανός,²
Κ. Νικολαΐδης²**

¹Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας, Οργανισμός Κρατικών
Υπηρεσιών Υγείας, Λευκωσία

²Μεσογειακό Ινστιτούτο Διεύθυνσης, Λευκωσία, Κύπρος

The Cyprus patients' rights law 2004 (1(Ι)/2005)
revisited. Expert opinions and suggestions
for modernization of the law

Abstract at the end of the article

Λέξεις ευρετηρίου: Δικαιώματα των ασθενών, Κώδικας
ιατρικής δεοντολογίας, Νόμος 2004
(1(Ι)/2005)

Σταθμό στην ανάδειξη των δικαιωμάτων των ασθενών στην Κύπρο αποτέλεσε η ψήφιση του «περί της κατοχύρωσης και της προστασίας των δικαιωμάτων των ασθενών νόμου του 2004 (1(Ι)/2005)». ¹ Στον νόμο αυτόν θεσμοθετήθηκαν το δικαίωμα του ασθενούς στη φροντίδα υγείας και θεραπείας (άρθρο 4), το δικαίωμα της αξιοπρεπούς μεταχείρισής του (άρθρο 5), η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας (άρθρο 6), η εξάλειψη δυσμενούς διάκρισης (άρθρο 7), η φροντίδα υγείας επείγοντος περιστατικού ή η κατάσταση σε σοβαρό κίνδυνο (άρθρο 8), η ιατρική εξέταση σε τμήμα επειγόντων περιστατικών (άρθρο 9), το δικαίωμα στην πληροφόρηση (άρθρο 10), η φροντίδα υγείας με τη συγκατάθεση του ασθενούς (άρθρο 11), η ιατρική

πληροφόρηση (άρθρο 12), η φροντίδα υγείας χωρίς τη συγκατάθεση του ασθενούς (άρθρο 13). Ακολούθησαν τα κεφάλαια συμμετοχής του ασθενούς σε επιστημονική έρευνα ή πειραματική θεραπεία (άρθρο 14), η εμπιστευτικότητα (άρθρο 15), η προστασία της ιδιωτικής ζωής του ασθενούς (άρθρο 16), η τήρηση των ιατρικών αρχείων (άρθρο 17), τα δικαιώματα του ασθενούς αναφορικά με τα ιατρικά αρχεία και το δικαίωμα εκπροσώπησης (άρθρα 18 και 19). Ακολούθησαν οι μηχανισμοί ελέγχου και, συγκεκριμένα, ο θεσμός του Λειτουργού Δικαιωμάτων των Ασθενών σε κρατικό νοσοκομείο (άρθρο 22), η Επιτροπή Εξέτασης Παραπόνων (άρθρο 23), η υποχρέωση ενημέρωσης του ασθενούς για άσκηση παραπόνου, αδικήματα και ποινές (άρθρα 24 και 25).¹

Στον ευρωπαϊκό χώρο, ως η αρχαιότερη σχετική νομοθεσία θεωρείται η επιγραφή της Γόρτυνας στην Κρήτη, 5ος αιώνας π.Χ., που περιέχει σημεία αστικού, ποινικού και δικονομικού δικαίου.² Κομβικό σημείο αποτέλεσε η συνομολόγηση της Magna Charta (1215), που συνέστησε τον πυρήνα του σημερινού αγγλοσαξονικού δικαίου. Το 1628 ψηφίστηκε από το Βρετανικό Κοινοβούλιο η Αναφορά Δικαίου (Petition of Right) και το 1689 η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων (Bill of Rights). Ακολούθησαν η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας από το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ) το 1776 και η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το 1789, το προοίμιο του γαλλικού Συντάγματος.²

Τα δικαιώματα του ασθενούς διαμορφώθηκαν σε κανόνες που έγιναν αποδεκτοί από τα σύγχρονα κράτη στη Διακήρυξη της Λισσαβόνας το 1981.³ Η Σύμβαση του Οβιέδο (1997) προβλέπει ότι «επέμβαση σε θέματα υγείας μπορεί να υπάρξει μόνο αφού το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δώσει την ελεύθερη συναίνεσή του κατόπιν προηγούμενης ενη-

μέρωσής του. Το πρόσωπο αυτό θα ενημερώνεται εκ των προτέρων ως προς τον σκοπό και τη φύση της επέμβασης, καθώς και ως προς τους κινδύνους που αυτή συνεπάγεται. Το ενδιαφερόμενο πρόσωπο μπορεί ελεύθερα και οποτεδήποτε να ανακαλέσει τη συναίνεσή του».⁴

Ο ογκολόγος Van Potter εισήγαγε τον όρο «Βιοηθική» το 1970, έννοια που αποτυπώνει την επιθυμητή σύζευξη των βιολογικών με τις ανθρωπιστικές επιστήμες.⁵ Οι Beauchamp και Childress εισήγαγαν την ίδια δεκαετία την έννοια των «αρχών» (principlism). Στις αρχές της «ωφέλειας» (αγαθοποιίας) και της «μη βλάβης» (μη κακοποίησης), αν και αυτές παραπέμπουν στη διδασκαλία του Ιπποκράτη, αιώνες πριν, προστέθηκαν η «αυτονομία» (που αποτελεί μέρος της διδασκαλίας του Kant ότι «ο άνθρωπος πρέπει να θεωρείται το αποτέλεσμα και όχι το μέσον») και η «δικαιοσύνη» (equity).⁶

Έτσι, παράλληλα με την ανάπτυξη της Βιοηθικής, άρχισε να μορφοποιείται το βιοδίκαιο, ως μια προσπάθεια κανονικοποίησης των ηθικών αρχών. Όπως αναμένεται, τα δικαιώματα των ασθενών και τα καθήκοντα των ιατρών προς αυτούς είναι στενά συνδεδεμένα. Παράδειγμα αποτελεί ο «Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας» (ΚΙΔ) της ελλαδικής πολιτείας που θεσπίστηκε με τον νόμο 3814/2005.⁷

Σκοπός της εργασίας ήταν ο εκσυγχρονισμός της κυπριακής νομοθεσίας στον τομέα των δικαιωμάτων των ασθενών.

ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Η μελέτη περιλαμβάνει συνεντεύξεις με προσωπικότητες κύρους που επιλέχθηκαν λόγω γόνιμης δραστηριότητας στο ανωτέρω θέμα. Εξ αιτίας των συνθηκών πανδημίας (φθινόπωρο 2020–χειμώνας 2021) υπήρχε η ευχέρεια τηλεδιάσκεψης. Οι ερωτήσεις που τέθηκαν (εργαλείο της έρευνας) ήταν ανοικτού τύπου.

– Έχετε αποδεχθεί το γραπτό αίτημά μου για παραχώρηση συνέντευξης και γι' αυτό έχετε μελετήσει τον «περί κατοχύρωσης και προστασίας των δικαιωμάτων των ασθενών νόμο του 2004 (Ν1(Ι) 2005)».

Παρακαλώ να παραθέσετε την προσέγγιση/θέση/άποψή σας:

- Σε σημεία που χρήζουν διευκρίνισης
- Σε σημεία που έχουν απολέσει την ισχύ τους
- Σε σημεία που διαφωνείτε
- Σε σημεία που ο νόμος χρήζει εκσυγχρονισμού.

Σας ευχαριστώ.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ο ερευνητής απευθύνθηκε σε 16 προσωπικότητες,

από τις οποίες παραχώρησαν επώνυμες συνεντεύξεις οι 9: Επίσκοπος Διδάκτωρ Θεολογίας, νοσηλευτής-ψυχολόγος, Διδάκτωρ Φιλοσοφίας, νομικός τέως Δικηγόρος της Δημοκρατίας, εκπαιδευτικός τέως Πρώτος Λειτουργός Μέσης Εκπαίδευσης, παιδίατρος τέως Διευθύντρια Παιδιατρικής Κλινικής Διδάκτωρ της Ιατρικής, Πρόεδρος Ομοσπονδίας Συνδέσμου Ασθενών Κύπρου (ΟΣΑΚ), Αντιπρόεδρος Κίνησης Διεκδίκησης Δικαιωμάτων Ασθενών, Αναπληρωτής Καθηγητής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Νομικής Πανεπιστημίου και Καθηγητής Κοινωνιολογίας της Ιατρικής Πανεπιστημίου.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Από τη μελέτη των συνεντεύξεων προκύπτουν:

Διαπιστώσεις γενικής φύσης

- «Η ψήφιση του “περί της κατοχύρωσης και προστασίας των δικαιωμάτων των ασθενών νόμου του 2004 (1(Ι)/2005)” ήταν απαραίτητη»
- «Οι διατάξεις του νόμου είναι συμπληρωματικές άλλων νόμων»
- «Στην καθημερινή πράξη, πολλές φορές ο νόμος υποβαθμίζεται και περιορίζεται στην αντιμετώπιση απλών θεμάτων “χαμηλής πολιτικής”»
- «Η αυτονομία του ασθενούς απέναντι στις ιατρονοσηλευτικές αποφάσεις κέρδισε έδαφος».

Διαπιστώσεις ειδικής φύσης

- «Ο Πρόεδρος της Επαρχιακής Επιτροπής Παραπόνων, που δεν προβλέπεται βάσει του νόμου να είναι ιατρός, άρθρο 23, πώς μπορεί να εξετάζει παράπονα ιατρικής φύσης;»
- «Διαπιστώνεται έλλειψη νομοθεσίας που να αφορά στη ρύθμιση του θέματος διατήρησης στη ζωή με τεχνητά μέσα νεογέννητων και παιδιών».

Προτάσεις γενικής φύσης

- «Η νομοθεσία που θα προκύψει οφείλει να είναι η μετεξέλιξη του αρχικού νόμου του 2004/5»
- «Στόχος της νέας νομοθεσίας οφείλει να είναι η ισχυροποίηση των μηχανισμών εποπτείας εφαρμογής της»
- «Ο ασθενής έχει το δικαίωμα της αυτονομίας κι έτσι εκφράζεται με τη δική του βούληση, αλλά ταυτόχρονα η βούλησή του οφείλει να αποπνέει σεβασμό στην ιατρική πράξη».

Προτάσεις ειδικής φύσης

- «Προτείνεται η διατήρηση του θεσμού του Λειτουργού Δικαιωμάτων Ασθενούς»
- «Προτείνεται η διατήρηση του θεσμού των Επαρχιακών Επιτροπών Παραπόνων»
- «Προτείνεται οι διορισμοί του Λειτουργού Δικαιωμάτων Ασθενών, του Προέδρου και των Μελών των Επαρχιακών Επιτροπών Παραπόνων να διενεργούνται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης»
- «Προτείνεται η δημοσιοποίηση και με κάθε τρόπο αξιοποίηση των Εκθέσεων των Λειτουργών Δικαιωμάτων των Ασθενών και των Επιτροπών Εξέτασης Παραπόνων»
- «Προτείνεται η ενσωμάτωση στη νέα νομοθεσία της θεωρίας και των εμπειριών που προέκυψαν από τη μέχρι στιγμής εφαρμογή του ΓεΣΥ (Γενικό Σύστημα Υγείας)»

Ο βασικός νόμος περί ΓεΣΥ είχε ψηφιστεί πριν από την ψήφιση του νόμου για τα δικαιώματα των ασθενών, το 2001.⁸

- «Προτείνεται η νομοθέτηση στις περιπτώσεις όπου οι γονείς αρνούνται την παροχή θεραπείας στα παιδιά τους για θρησκευτικούς ή πολιτισμικούς λόγους»
- «Προτείνεται η ρύθμιση με νόμο των περιπτώσεων όπου οι γονείς αρνούνται τον εμβολιασμό των παιδιών τους»
- «Προτείνεται η νομοθέτηση προτύπων ποιότητας στις υπηρεσίες υγείας»
- «Προτείνεται η νομοθέτηση για την ίδρυση και λειτουργία Κέντρου Αριστείας για την Επιστήμη, Υγεία και Περιθαλψη κατά τα πρότυπα του βρετανικού NICE». Πρόταση από τον πρόεδρο της ΟΣΑΚ
- «Προτείνεται η σύσταση και η λειτουργία Επιτροπών Βιοηθικής και Δεοντολογίας στα νοσηλευτήρια»
- «Προτείνεται η νομοθέτηση της θέσης οι ασθενείς να συμμετέχουν στη διαμόρφωση των πολιτικών υγείας»
- «Προτείνεται η νομική κατοχύρωση της ενεργού συμμετοχής των ασθενών στην επιλογή της θεραπείας τους».

ABSTRACT

The Cyprus patients' rights law 2004 (1(I)/2005) revisited. Expert opinions and suggestions for modernization of the law

M. MYRIANTHEFS,¹ P. VOGAZIANOS,² K. NICOLAIDES²

¹State Health Services Organization, General Hospital of Nicosia, Nicosia, ²Mediterranean Institute of Management, Nicosia, Cyprus

Archives of Hellenic Medicine 2022, 39(5):703–706

Modernization of the laws concerning patients' rights is needed in Cyprus. This study presents interviews with representatives of nine relevant professions, specifically, lawyer, physician, nurse, sociologist, theologian, educator and members of patient unions. A simple questionnaire, with four open-ended questions was provided, with a request for comments on the utility of the current law, whether the law has become old-fashioned, if the law contains any oversights, and an invitation for suggestions concerning its modernization. From the above disciplines, all associated with the question in hand, 16 individuals were approached, of whom nine agreed to be interviewed. Most interviewees agreed on the significant utility of the current legislation on patients' rights, but agreed that further improvements have become a necessity, and that patients now hold more autonomy over medical decisions. The interviewees also agreed that amendments and updates of the existing patients' rights law are an urgent necessity, as are further audit amendments. Most commonly, it was proposed that the results of complaints investigations should be published and disseminated, and that the theory and experience acquired by the implementation of General Health System should be taken into account. Recommendations were that future legislation should include provisions that doctors and nurses should fully respect the refusal of patients to accept treatment, and that patients themselves should participate in health care policy making. The most common comment was that expansion and modernization of the patients' rights law are a necessity. Further audit amendments to the existing law are also considered necessary. In conclusion, experience derived from implementation of the General Health System in Cyprus should be taken into account in the formulation of a new patients' rights law, and new legislation should include a clause that doctors and nurses should respect the refusal of patients to treatment, and stipulate that patients should officially take part in health care policy making.

Key words: Cyprus law of 2004 (1(I)/2005), Medical law and ethics, Patients' rights

Βιβλιογραφία

1. ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ. Ο περί της κατοχύρωσης και της προστασίας των δικαιωμάτων των ασθενών νόμος του 2004 (Ν 1(Ι)/2005)
2. ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ. Σημαντικότεροι σταθμοί στην ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στο: *Δικαιώματα του ανθρώπου: Εθνικό σχέδιο δράσης*. Υπουργείο Δικαιοσύνης, Αθήνα, 2014:19–20
3. WORLD MEDICAL ASSOCIATION. WMA Declaration of Lisbon on the Rights of the Patient. Adopted by the 34th World Medical Assembly, Lisbon, Portugal. WMA, Lisbon, 1981
4. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ. Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ανθρωπίνου όντος με αναφορά στην εφαρμογή της Βιολογίας και Ιατρικής: Σύμβαση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη Βιοϊατρική. Οβιέδο, 1997
5. ΜΗΤΡΟΣΥΛΗ Μ. Η μετάβαση από τη Βιοηθική στο βιοδίκαιο. *Επιστήμη και Κοινωνία* 2008, 20:171–197
6. BEAUCHAMP TL, CHILDRESS JF. *Principles of biomedical ethics*. 7th ed. Oxford University Press, Oxford, 2013
7. ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ. Νόμος 3418/2005. Κώδικας ιατρικής δεοντολογίας. ΦΕΚ 287/Α/28.11.2005

Corresponding author:

M. Myrianthefs, 1 Kessarianis street, 2066 Strovolos, Nicosia, Cyprus
e-mail: mmyrianthefs@gmail.com

.....